

СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ
КАТЕДРА КЛАСИЧЕСКА ФИЛОЛОГИЯ

MUSARUM SEMPER AMATOR
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ В ПАМЕТ НА ПРОФ. ДИМИТЪР БОЯДЖИЕВ
(13–14 ноември 2009 г.)

Емилия Авгинова-Николова
ВТУ

събота, секция 1, сутрешна сесия

Някои метафорични модели на душата в български, гръцки и руски език, свързани със семантичните полета «мъка» и «радост»

Изложението е опит за проследяване на метафоричните модели на душата в български, гръцки и руски език. Трите езика, от които черпим материал, освен че са от различни езикови групи, са и с различна структура от синтактична гледна точка. Българският език е изцяло аналитичен, гръцкият език клони към аналитизъм, но в него още преобладават синтетични елементи, а руският език е напълно синтетичен. Нашата цел е да открием в горепосочените езици приликите и/или разликите във фразеологичните единици, явяващи се примери, въз основа на които ще обособим различни метафорични модели, характеризиращи семантичните полета «мъка» и «радост» на концепта душа.

Олег Александров
ВТУ

петък, секция 2, следобедна сесия

За значението на епиграфските паметници при изследване религията на римската армия в провинция Долна Мизия

Михаела Алексиева
НБУ

събота, секция 2, сутрешна сесия

За северната граница на ахейската епика

Най-ранната епическа версия за царя-херос Резос е разпространена в земите на Пангей и долното течение на Стримон. Съществуването ѝ е паралелно на някои реконструирани микенски версии на локална епическа традиция от XII-X в. пр. Хр. Това е времето на най-интензивно сътворяване на геройска епика, както и нейното разпространяване в аристократичните дворове на ахейския свят. Династичният царски двор на едоните формира северната граница на този свят и влиянията, които изпитва от него, са ясно забележими.

Ангел Ангелов

събота, секция 1, следобедна сесия

ИЛ БАН

„На една лампа“ от Едуард Мьорике: автономност и неединност на „класическата“ форма

Стихотворението на Едуард Мьорике „На една лампа“ е най-често тълкуваното от цялото му творчество; това се дължи на спор, започнал с писмо на Мартин Хайдегер до Емил Щайгер в 1950.

Лирическият глас в стихотворението описва (екфрасис) „антична лампа“, украсяваща покои на насладата. Въпросът, който задавам, е: в какво се състои античността на лампата? Достигам до извода, че „античността“ е средство, за да се създаде класическа форма. Класическата форма допринася, за да се формират социални нагласи през първата половина на XIX в. в Германия. Съпоставям „На една лампа“ с епиграми от „Антология грека“, с открити при разкопките в Помпей и Херкулан свещници и полилеи, както и с лампи от времето на бидермайера.

Анализирам рядката дума, с която е названо пространството – „Lustgemach“, за да достигна до извода, че тя, както и други думи, чиято първа съставка е „Lust“, в употреба през XVII-XIX в. създават копнежни пространства на сетивни наслади, свързани с Ориента. Накрая обосновавам хетерогенността на класическата форма на лампата, в която се смесват антични, източни и елементи от XIX век. В резюме, класичното е екс-центрично; пространството, в която „сияе“ лампата, е (извън)европейско.

В първата част от текста, която няма да представя в доклада, анализирам класическите ценности в тълкувания на стихотворението (1950-1980) като представителни за определена модерна нагласа към литературата. Тя въздига литературното произведение в ранг на свещен текст, а тълкувателят възприема ролята на жрец – владетел на свещено знание, защото „идеалният художествен образ стои пред нас като блажен бог.“

Христина Ангелова

петък, секция 2, следобедна сесия

Център за подводна археология

Морска археология и лингвистика

Обхватът на археологията – хронологически (от праистория почти до съвременето ни) и пространствен (практикувана навсякъде по света – на земята, под земята и под водата), не просто предразполага към обвързване на археологическите данни с данни от други области на знанието, а сериозно налага едновременното прилагане на комплекс от изследователски методи. Общопризнат факт е връзката между археологията и развитието на езика, материализирана напоследък в много изследвания.

Морската история и археология не правят изключение по отношение прилагането на мултидисциплинарен изследователски подход, в който задължително присъстват не само изучаването на писмени извори като пряк носител на описателна информация за определени обекти и/или събития, но и различни по вид и обхват лингвистични методи: семантичен и етимологичен анализ на данни от тези извори, които ни дават възможност да проследим дългия път на технологичното развитие и усъвършенстване на определени технически средства, необходими за корабоплаването (например

термините, използвани за обозначаване на котва); анализ на географското разпределение на определени топоними, подсказващи посоката на контакт и културно взаимодействие между географски отдалечени райони, връзката между които е осъществима и по море, и др.

Предлаганото съобщение ще обърне внимание върху важността от включването на лингвистични данни и използването на лингвистични методи в анализа на теми, свързани с морската история и археология.

Илиана Ангелова, Иванка Николова

събота, секция 1, сутрешна сесия

Тракийски университет

Термини от гръцко-латински произход в българската медицинска лексика

В настоящата работа се представя част от обширно изследване на езиковото разнообразие в употребата на международната медицинска терминология в български научни текстове.

Вниманието е насочено към термините, създадени на гръцко-латинска основа, т. нар. термини „хибриди“. Направена е класификация на словообразователните модели от смесен произход, които се наблюдават при образуването на нови термини за нуждите на динамично развиващата се медицинска наука. В съпоставителен аспект се отразява присъствието им в български медицински текстове – морфемни съответствия, адаптиране към граматическата система на българския книжовен език.

В заключение се изтъква възприемането на терминоелементите от изходните езици – старогръцки и латински – като единна цялост и активното им използване в по-късен етап на терминообразуване.

Христо Буюклиев, Мария Камишева

петък, секция 2, следобедна сесия

РИМ Стара Загора

Новооткрито божество от Август Траяна

Людмила Вагалински

петък, секция 2, следобедна сесия

НАИМ

Археологически данни за Хераклея Синтика

Албена Василева

петък, секция 1, следобедна сесия

СУ

За обидата

В доклада се разглежда обидата във френскоезичното пространство от гледна точка на езиковите и прагматични механизми. Разработката се обвързва с проучване на сведения от древноримски текстове чрез френски преводачески решения, чието осмисляне дава отправни точки за формулиране на хипотези от социокултурно естество.

Павлина Владкова
РИМ Велико Търново

петък, секция 2, следобедна сесия

Към проблема за етническият състав на населението в *Nicopolis ad Istrum* и неговата административна територия II – IV в. (по епиграфски и археологически данни)

Никополис ад Иструм е създаден в началото на II в. след успешните войни на император Траян срещу даките. Проучванията в самия град и в границите на неговата административна територия продължават повече от век. Откритите многобройни надписи, както и локализираните чрез теренни обхождания или проучени чрез системни разкопки селища и вили дават богата информация за пъстрия етнически състав на населението. Обект на доклада са данните за присъствието на малоазийско население, което преобладава в самия градски център и е много по-малобройно в неговата околност, както и наличието на германи, келти и други заселници от западните римски провинции, настанили се по долините на плодородните реки Янтра и Росица, най-често след като отбиват военна служба в някой от легионите по Лимеса, обикновено в I Италийски с постоянен лагер Нове. Прави се опит за очертаване на границите на поселенията, свързани с посочените етноси, както и прецизиране на датировката на началното заселване и крайната дата на съществуването им, за прецизирането на които се използват данните от единичните и колективни монетни находки.

Борис Вунчев
СУ

събота, секция 1, сутрешна сесия

Наблюдения върху морфологията на глаголният вид в новогръцкия език

Статията разглежда основните морфологични средства за изразяване на видовете опозиции в новогръцкия език. Идентифицират се трите видови основи – несвършена основа, деятелна свършена основа и страдателна свършена основа, след което се разглеждат основните глаголни форми, които се образуват с тези основи. Изследват се и случаите на видова дефективност и двувидовост. Статията засяга обзорно и въпроса за някои неморфологични критерии за идентифициране на видовия характер на дадена глаголна основа.

Драгомира Вълчева
СУ

петък, секция 1, следобедна сесия

Скрита рецепция на Плутарх в българската учебникарска книжнина през Възраждането

В настоящия доклад се твърди, че през Възраждането е имало латентна рецепция на Плутарх още преди да се появят първите преводи на негови произведения. Посочват се примери от „Рибния буквар“ на Петър Берон (1824 г.) и „Славеноболгарское детоводство“ на Неофит Бозвели (1835 г.). Съобщават се нови данни за източника на „Детоводството“, които оборват битувашите до момента предположения.

Античната култура – основа и модел на скандинавската

Културата на Скандинавския север започва да се развива в руслото на европейската с приемането на християнството (X-XI в.) във вече обособените страни на ареала – три кралства (Дания, Норвегия и Швеция) и една република (Исландия). Латинската азбука дава силен тласък за създаване на писменост и книжовна култура, устната литература бива фиксирана в многобройни преписи, които спасяват от изчезване и забравя шедьоврите на саговото творчество и на еда-поезията. Първичните викингски полудържави стават реална част от европейската католическа цивилизация в хода на процес, продължил не по-малко от пет столетия. Посредством латинския език интелигенцията там влиза в досег с върхови постижения на античното художествено, философско и научно наследство, чието обстойно изучаване и усвояване в университетите на континента тогава предлага не само образци за подражаване и следване, но и възможности за структуриране на нордската история, митология и литература според зададените в него норми. Исландските учени и книжовници Саймундур Сигвусон и Снори Стурлусон наред с датския хронист и писател Саксон Граматик са сред най-образованите европейци на своето време и в истинския смисъл на думата – основоположници на скандинавската историография, митология и литература. Преводите и преработките на антични романи като този за Александър въвеждат скандинавците в друг свят, несравнимо по-различен от отразявания в северната литература дотогава, а и езикът им претърпял коренна промяна, станал по-цветист и риторично усложнен.

Особен акцент в доклада ще бъде влиянието на античната литература и философска мисъл в Скандинавия през XVII и XVIII в., когато класицизмът и Просвещението допринасят за изграждането на истински култ към тях, а поетиката на Аристотел, на Хораций биват провъзгласени за еталон и идеал. Пример за това са творби като поемата „Херкулес“ на Йеорг Шьернйелм („бащата на шведското поетично изкуство“), „Атлантида“ на енциклопедиста Улуф Рюдбек, поезията на Карл Микаел Белман и др., в които откриваме теми, сюжети и стилистични похвати от античната литература, а античната философия е в основата на специфичните възгледи и търсения в областта на науката на Карл Линей и Емануел Сведенборг. От римската комедиография се вдъхновява Лудвиг Холберг, датски драматург и философ, роден в Норвегия.

В епохата на романтизма особена атмосфера в културата внася неоплатонизмът, осезаем у поета Адам Йоленшлегер и у знаменития Андерсен, а идейно формулиран в универсален и скандинавски дух от Ханс Кристиан Йорстед, физик и натурфилософ. В средата на XIX в. Хенрик Ибсен се изявява като продължител на тази традиция в нордската култура, показателно дебютирайки с „Катилина“, драма с мотиви, почерпани от историята на Рим. Обзорът по заявената темата на доклада ще завърши с някои характерни примери от литературата на ареала в края на XIX в., тъй като изследването на влиянието на античната култура през XX изисква допълнително „пространство и време“, които засега се очертават като недостатъчни.

Славия Георгиева
ЮЗУ

събота, следобедна сесия

Разграничаване и смесване на термините *епистола* и *либер* в писмата на Свети Августин

Изследването проследява колебливата и смесена употреба на двата основни термина, с които Августин именува своите епистоларни текстове. Целта е да се открие авторовата рефлексия и жанрова идентификация на кореспонденцията, както и полагането ѝ в рамките на цялото му писмено творчество. От друга страна изследването подпомага и разбирането ни за античната епистоларност и основните белези, отличаващи жанра като цяло от останалите образци на реториката.

Виолета Герджикова
СУ

петък, секция 1, следобедна сесия

„Сатирикон“ на Фелини през погледа на критици и класици

Екстравагантната интерпретация на романа на Петроний, създадена от Фелини в 1969 г. и неслучайно озаглавена „Фелини-Сатирикон“, е оценявана предимно положително и дори възторжено от критиката, докато класическите филолози остават резервирани. В последните години покрай растящия изследователски интерес към присъствието на античността в киното класиците претендират за отърсване от подхода „открийте десетте разлики“ и анализират хладнокръвно не само провокативния и оригинален до стъписване филмов език (както е известно, преднамерено откликващ на фрагментарността на текста), но и търсения чрез него неконвенционален образ на античното, необичаен за кинорецепцията на класическата древност.

Елена Джукеска
Скопие

събота, секция 2, сутрешна сесия

Микенското лично име *Su-ke-re*

Mycenaean personal name *Su-ke-re*

The form *su-ke-re-o* (KN As(2) 1516.20) appears once on the Knossos tablets. It is probably genitive singular from a personal name **Su-ke-re*. If this personal name is hypocoristic, as it has been long time ago suggested, then it could be related to another personal name *su-ki-ri-to* and the place name *su-ki-ri-ta* on Crete, /*Sugrita*/, probably related to postmyc. *Σύβριτα*.

Драгана Димитриевич
Белград

събота, секция 1, следобедна сесия

Self-citations in Cicero's Orations

Self-citation has long been of interest to philologists, linguists, anthropologists, and researchers from other scientific fields. While these efforts have produced interesting insights, they often assume either that self-citation is a neutral form of reporting not unlike references to others' works or unsavory kind of egotism. By examining Cicero's self-citations in a wider context, however, the phenomenon can be seen as part of a more comprehensive rhetorical strategy for emphasizing Cicero's personal contributions and strengthening his

claims. Through an analysis of Cicero's orations I show how self-mention is used and the ways these uses reflect both his promotional strategies and the pedagogical side of his art.

Димитър Димитров
ВТУ

събота, следобедна сесия

Из византийската еротика: писмата на Теофилакт Симоката

Хетерите като елински феномен присъстват широко в античната литература, от епиграмите през философските диалози до късноелинистическите и римски романи. Те заемат трайно място и в античната епистолагафия, формирайки нейния еротичен подраздел. Наред с писмата с философско и моралистично съдържание, жанрът разполага и с редица фиктивни образи и сюжети, които трябва да демонстрират образоваността, красноречието, остроумието, схватливостта, а понякога и хапливостта на техните автори. Сборници с фиктивни писма са ни оставили редица представители на втората софистика и техни по-късни имитатори. Не бива да пропуснем имената на Алкифрон (вероятно II или III век), Клавдий Елиан (II-III век), Флавий Филострат (II-III век) и Аристенет (V-VI век). Техните герои са известни философи и пълководци, идилични земеделци или изкусни хетери, които в писмата засягат един доста типологизиран кръг от теми, който обаче пропуска оригинални вмятания и вариации. Сред най-късните и най-малко известни представители на този жанр е Теофилакт Симоката, който живее по времето на византийския император Ираклий (610-641) и повече е известен със своята История. Като човек с отлична риторическа и философска подготовка, Симоката развива умело в своите Писма на отделни личности, земеделци и хетери класическите за жанра теми, но със стил и хапливост, които предизвикват admiration, а понякога и критики. Въпреки християнското образование, еротичните теми доминират, понякога на границата на добрия тон. В това отношение Симоката се явява наследник на авторите на епиграми от века на Юстиниан Велики – Павел Силенциарий и Агатий, които много умело съчетават християнската си вяра с достигащите понякога до откровена порнография еротични теми.

Камен Димитров

събота, секция 2, сутрешна сесия

Център по тракология БАН

Епископският комплекс в Нове през 3-4 в. според нумизматичните находки

Маргарет Димитрова
СУ

събота, секция 1, сутрешна сесия

Вариране при адаптиране на гръцки и латински имена в южнославянските езици в исторически аспект

On the Meaning of ERUBESCO in Vindolanda Tablet # 343

This paper interprets a hitherto unattested usage of the Latin verb *erubesco*. In Vindolanda tablet # 343, *erubesco*, whose basic meaning is “to become red”, is used in a strictly financial context, denoting the suffering of a considerable financial loss and equivalent to the modern expression “to be in the red”. The text represents a letter from a certain Octavius to his brother Candidus, in which Octavius is asking Candidus for 500 *denarii*. According to the editors’ commentary, “Octavius and Candidus are involved in the supply of goods in a military context on a large scale” (A.K. Bowman, J.D. Thomas, *The Vindolanda Writing-Tablets*. 1994, p. 322). Their business seems to go wrong and Octavius is forced to ask for financial help in order to prevent considerable losses: “Nisi mittis mi aliquid [denariorum], minime quingentos, futurum est ut quod arre dedi perdam, denarios circa trecentos et erubescam.” (*ibid.*, p. 333). This usage of *erubescam* is interpreted as follows: “no doubt idiomatic (if to be understood as financial embarrassment), but we have found no precise parallel” (*ibid.*, p. 323). The present paper offers a detailed definition of the idiomatic meaning of *erubesco* and proposes an explanation of the semantic development of the term.

Весна Димовска

Скопие

The Challenge of Translating Barleti’s *Vita et res gestae Georgi Castrioti Scanderbegi*

The life and deeds of Georgius Castriotus Scanderbeg have been a subject of interest for more than five hundred years and artistic inspiration in several European cultures. The biography of Scanderbeg, authored by Albanian priest, humanist and historian Marinus Barletius, plays a significant role in building the historical dimension, but also in the mythologisation of this medieval ruler of Epirus.

The motive for translating this book into Macedonian was its content rather than the artistic values of the discourse itself. But the challenges were multiple: translating demanded, first of all, a paleographic approach, dealing with an old-printed book which means dealing with lots of misprints, abbreviations and inappropriate punctuation and, only after that, a complete philological critical analysis because of the lack of critical editions. Besides, an additional difficulty is Barleti’s style itself, a combination of epic extensiveness in some parts and laconic conciseness in others. In some fragments there is obvious influence of ancient historiography, but also obvious inconsistencies in Latin syntax. Compromises had to be made in transliteration of names, and so it was decided to keep commonly accepted forms of the names of well known historical figures, while concerning the toponyms and hydronyms, the translators agreed to use the authentic transcription of the Latin original.

Лидия Домарадска

събота, секция 2, сутрешна сесия

Прозопография и ономастикон на диоцеза Тракия през Късната античност (IV – VI в.)

Докладът представя проект, основаващ се на анализа на събрана база данни от всички известни гръцки и латински надписи и писмени извори с информация за населението на диоцеза Тракия през Късната античност.

Изготвени са прозопографски списъци с информация за пола (мъжки/женски), името, форма, с която е засвидетелствано, произход, хронология и извор, откъдето е почерпена информацията. В Ономастикон-а е направен анализ на имената по местонамиране, на данните за социалния статус на носителя на името и неговата професия. В Каталог са представени всички засвидетелствани лични имена от диоцеза Тракия. При анализа на имената са приложени следните критерии:

I. Систематизирани са според произхода си: от гръцки произход (I/1), от римски произход (I/2), *praenomina* (I/2a), *nomina* (I/2 в) и римски *cognomina* (I/2 с), с тракийски произход (I/3), от източен произход (I/4), с келтски (галатски) произход (I/5), от юдейски произход (I/6), с несигурен произход (I/7).

II. Честота на употреба на имената.

III. Датировка.

IV. Произход според мястото на намиране на епиграфските паметници.

Анализиран са данни за над 557 лица и 80 заемани от тях длъжности и професии.

Подготвяният проект ще даде принос към изследванията на ономастиката и прозопографията на Тракия през Късната античност наред с вече излезлите през последните години важни публикации в тази област (*Lexicon of Greek Personal names, vol. IV. Macedonia, Thrace, Northern regions of the Black Sea, Oxford 2005; Inscriptiones antiquae partis Thraciae quae ad ora maris Aegaei sita est, Athenis 2005*).

Иван Еленков

петък, секция 1, следобедна сесия

СУ

Неосъщественият „Национален научно-методически център за подготовка и усъвършенстване на кадри по древни езици и култури“ в контекста на неосъществените проекти на Людмила Живкова

Марта Ивайлова

събота, секция 2, следобедна сесия

СУ

Един езически текст в християнската проповед. Семантични и езикови промени

В раннохристиянската епоха често се вземат и адаптират по-стари езически текстове, които да тълкуват и проповядват християнските догми. При заемането и адаптирането им настъпва и изменение в тяхното предназначение с оглед на новата религия, а оттам се налагат изменения и в техния език. Едно такова съчинение е т. нар. *Физиолог*, което се създава на гръцки език ок. II в. сл. Хр. в Александрия. Наследник на дълга писмена традиция от текстове с естественонаучен характер, *Физиологът* съдържа кратки описания на животни, растения и камъни с реални или измислени свойства, подбрани така, че да бъдат преди всичко предмет на алегорично тълкуване в християнски дух.

Наблюденията над неговия текст показват, че с развитието на писмената му традиция и при превода му на латински значението на някои думи се променя, налице е и заемане и образуване на нова лексика. Новото значение най-често е свързано с формирането на новия светоглед при налагането на християнската религия.

Милен Иванов

събота, секция 2, следобедна сесия

Център по тракология БАН

От култа към Асклепий към култа към светците Панталеймон и Козма и Дамян: някои предположения за културно-историческа приемственост в днешните български земи

В текста се разглеждат и анализират няколко паметника от територията на България, от които може да се предположи приемственост между древния култ на Асклепий и по-късния култ на светците-лечители Панталеймон и Козма и Дамян: Църквата „Св. Панталеймон“ край Перник, в която се е намирала оброчна плоча, посветена на Асклепий; каменен стълб с надпис с посвещение на Асклепий, намерен в едно старо оброчище, посветено на св. Панталеймон, близо до с. Баткун; Мраморен релеф на Асклепий, открит в гр. Сандански в близост до църквата „Св. св. Козма и Дамян“; мраморен релеф с посвещение на Асклепий, намерен близо до Карлуковския манастир и скалната църква „Св. Безсребреници“. Общото за посочените християнски паметници е че те носят имената на светци-лечители и в същото време в тях и около тях се откриват паметници на Асклепий. Разглеждат се аналогите в обредната практика в култовете на Асклепий и на светците Козма, Дамян и Панталеймон, каквито са инкубацията, миенето с лековита и свещена вода, жертвоприношенията, поставянето на определени оброчни дарове. Обръща се внимание на някои сходни мотиви, свързани с култа на св. Панталеймон, които присъстват и в старата легенда за цар Резос. Изтъкват се по-дълбоките традиции на лечителското изкуство в Тракия, засвидетелствани и от античните автори, и от археологически извори. Въз основа на приведените археологически, епиграфски, етнографски и писмени свидетелства, обединени в метода на интердисциплинността, се изказва и обосновава предположението за приемствеността и жизнеността на образа и идеята за лечителството, съхранени благодарение на културната памет.

Румен Иванов, Иван Христов

петък, пленарна сесия

АИМ, НИМ

Посветителен надпис на Фортуна от Рациария

Димитър Илиев

събота, следобедна сесия

СУ

За филолога мръсни думи няма, или ритуалната семантика на обсценното

Изследването е посветено на Димитър Бояджиев като ненадминат изследовател на разговорната, жаргонна и обсценна лексика в античните езици. То изхожда от факта, че в славянската езикова група единствено южнославянските езици имат две обсценни думи за *membrum virile*. Втората от тях, непозната на славяните, живеещи извън

Балканите, е с ясна „птича“ етимология: срв. рус. курица ‘кокошка’ и пол. kurczak ‘пиле’. Това е старото название на петела, вероятно със звукоподражателен произход – вж. лат. sauriō и бълг. кукуригам. Семантичният преход ‘петел’ > ‘membrum virile’ има ярък паралел на границата на романските и германските езици. Народнолатинското название на петела е било заето в английския като cock, което в съвременния език е табуирано и се използва почти винаги sensu obsceno. Табуизацията и заместването с по-нов евфемизъм са сходни в двата случая. Но в българския и други езици съществуват още много случаи на „птича“ метафорика при назоваването на мъжкия полов апарат в простонародната и разговорна реч. Повечето от тях са „мъртви“ метафори, което показва тяхната дълбока древност. Изследването предлага хипотезата за примитивен пласт индоевропейски митологични представи, свързващи птиците с плодородието и плодovitостта. Привеждат се иконографски и литературни примери за участието на крилати фалоси и фалоси-птици в древногръцките Дионисии, както и сходни мотиви в традиционните култури на европейските народи.

Татяна Илиева
КМНЦ БАН

събота, секция 1, сутрешна сесия

Транскрипция на чуждата лексика в Книга на пророк Иеремия по ръкопис F.I.461 от Руската национална библиотека – Санкт Петербург

Обект на настоящото проучване е чуждата лексика в най-ранния славянски препис на Книгата на пророк Иеремия с тълкования от Теодорит Кирски, съхранен в ръкопис от XIV в. F.I.461 от Руската национална библиотека в Санкт Петербург. Въз основа на анализ на тази категория думи в библейския текст и придружаващите го коментари се разглеждат въпросите за транскрипцията и морфологичната асимилация на чуждите думи в старобългарския език, прави се опит за систематизация на типовете отклонения от нормата за транскрибиране в изследвания текст и интерпретация на породилите ги причини.

Ивана Икономова
МУ Пловдив

събота, секция 1, сутрешна сесия

Идиоматизиране на сложни клинични и патологични термини от старогръцки произход

Работата разглежда сложни термини, които можем да считаме за идиоми. В литературата като идиоми се дефинират изрази от (полу)фиксиран думи (Grant and Bauer, 2004). Един традиционен принципен критерий за класифицирането на израз като идиом е неговата некомпозиционна природа (Fernando and Flavell, 1981). Ако един израз е некомпозиционен, се смята, че значението му не може да се изведе чрез просто прибавяне на семантиката на съставките му. Така излиза, че значението на идиомите е произволно и заучаването им е механично.

Разглеждат се редица сложни медицински термини, които са идиоматизирани. Пример е cardiospasmus, който би могъл да се преведе като „контракция на сърдечните мускули“. Терминът всъщност означава „спазъм на входа на стомаха“, тъй като καρδιά означава сърце, но и вход на стомаха. Strupththalmus е вродено недоразвитие на очна ябълка, клепачи и клепачна цепка. Въпреки наличието на

термин за вродено недоразвитие, основанието за образуване на термина е скритото за окото на наблюдаващия (*κρυπτός*, скрит).

Отделя се внимание на спецификата на езика на клиничната и патологичната медицина и на превода на идиоматизираните сложни термини. В говоримите езици идиомите по правило са фрази. Липсата на ключ за разбиране вътре в идиома в един жив език води до търсене на контекстуални подсещания за разбирането му. В състава на сложните термини в медицинския език корените, префиксите и суфиксите отговарят на думи. Един сложен термин не е само дума в специализирания език. Той е фраза или изречение. Така тук няма придружаващ контекст, контекстът е вътре в думата-идиом. Колкото по-дълъг е един сложен термин, толкова по-експлицитен е той и толкова по-лесно е интерпретирането му. Сложните термини не съдържат вътре в себе си предлозите и съюзите, с които ги превеждаме. Пример: *nephrolithotomia* – срязване на бъбрек за изваждане на камък. Преводът се диктува от общоприетото мислене и сравняването с познати термини.

Милена Йованович
Белград

петък, секция 1, следобедна сесия

Classics in Voivodina in the nineteenth century

Education of Serbs in Voivodina (which was a part of Habsburg Monarchy, later Austro-Hungarian Monarchy) in XIX was based on the examining of classics in schools which were founded according to the European models (especially when it comes to gymnasium in XIX century). It was no obligation for the professors to have the knowledge of Serbian, because Latin was the language of education (up until the mid XIX century when *Ratio educationis* is no longer in use), and that is discussed in this paper, with special attention on Sava Dobropolodni, who was a lecturer in Gymnasium in Sremski Karlovci from 1853 to 1856.

Гергана Кабакчиева
АИМ

петък, секция 2, следобедна сесия

Новооткрит латински надпис от Монтана

През 2009 г. бе открита надгробна стела с латински надпис в антична Монтана, при разкопки на раннохристиянска базилика. Мраморният паметник е добре запазен. Той е бил издигнат за знатна тракийска фамилия от наследниците им. Паметникът е бил пренесен в църквата с цел да бъде преупотребен. Надписът носи информация за живота и кариерата на един богат гражданин на Монтана от II – III в. сл. Хр., както и за религията и изкуството в Мизия през римската епоха.

Вяра Калфина
СУ

събота, секция 2, следобедна сесия

Спорът на Атина и Арахна според „Метаморфози“, VI, 1 – 145

Изложението има за цел да проследи спецификите на Овидиевия разказ за спора между Атина и Арахна, като открие различните нива на противопоставяне между двата образа. Забележителните в стилистично отношение стихове са информативни

не само в качеството си на интерпретация на широко популярния митологически разказ, но и като своеобразен опит за обобщаване на митологическата квазиистория на отношенията между хора и олимпийски богове. Това противопоставяне е организирано около няколко основни критерия: територия на „влияние“ на олимпийските богове, механизми на налагане на авторитет, зооморфни или фитоморфни превъплъщения и атрибути на божествата, резултат от навлизането им в нови предели. От гледна точка на митологическия разказ тези опозиции са формални и не би било коректно да се схващат като собствено митологически. Значимостта на разказа се заключава в новаторското авторско систематизиране на отделните характеристики на божеските образи. В този смисъл разказът за спора между Арахна и Атина представлява завършен опит за критическо осмисляне на широко разпространен митологически наратив.

Иван Карайотов

петък, пленарна сесия

ШУ

Култът към Атина в Месамбрия Понтика (по нумизматични, археологически и епиграфски данни)

Месамбрия е започнала да сече сребърни монети през първата половина на V в. пр. Хр. Върху лицевата страна на месамбрийските оболи от средата на V в. пр. Хр. виждаме глава на Атина в коринтски шлем, обърната наляво или надясно. На opakото четем МΕΤΑ между сплиците на колело. От този момент нататък богинята Атина – едно от главните божества в олимпийския пантеон на древните гърци – става постоянен спътник на месамбрийското монетосечене. Нейна глава в коринтски шлем виждаме и върху бронзовите монети от IV век пр. Хр., а в атически шлем – в края на II и началото на I век пр. Хр. Около 275 год. пр. Хр. при един по-голям бронзов номинал върху opakото се появява изображение на Атина Алкидемос. На месамбрийските монети Атина Алкидемос е представена в нападателен или защитен ход, наляво. В лявата си ръка държи щит, повдигнат нагоре или поставен точно пред гърдите, а с дясната размахва копие. На гърдите си има егида.

Сред развалините на древна Месамбрия е открит само един надпис с посвещение на Атина Сотейра (Спасителка). Надписът е късен и представлява оброк на колегията на стратегите (IGBulg I², 326), която през елинистическата епоха е упражнявала изпълнителната власт в града и по всичко изглежда е контролирала и монетосеченето. Култът към Атина в качеството ѝ на Алкидемос, Промахос и Сотейра е разпространен широко в Средиземноморския свят през античността. Това е „най-гръцката богиня“ според общото мнение на специалистите по древна култура (Mythos, Афина). Според Лосев „Тя е почти равна на самия Зевс, а в много отношения дори го превъзхожда“. За Атина в Мегара, прародината на месамбрийци, свидетелствува и Плиний Стари: „На площада в Мегара дълго стояла една дива маслина, на която храбрите войни закачали оръжието си и то, обхванато от кората, оставало скрито дълго време. Това било дървото – съдба на града, защото оракулът предрекъл, че гибелта на Мегара ще дойде тогава, когато дървото извади на светлина оръжието. Това именно се случило, когато маслината била отсечена и в нея били намерени наколенници и шлемове“ (Plin., *Nat. hist.* XVI, 199). Това напомня за наколенниците и кръглите щитове върху релефите на стратегите от Месамбрия.

Мария Костова
СУ

събота, секция 1, следобедна сесия

Любими стихове на Димитър Бояджиев

Стиховете в началото на първо писмо от втора книга „Писма“ на Хораций бяха едни от любимите стихове на проф. Бояджиев.

Според изследователите писмото е предпоследната творба на поета, преди „Поетическо изкуство“. От Vita Horatii на Светоний става ясно, че с него Хораций е побързал да даде отговор на забележка от страна на Август. Императорът е засегнат от това, че поетът в своите писма не води диалог с него (non in plerisque eius modi scriptis mecum potissimum loquaris). Как Август си обяснява това поведение на Хораций? Дали първите четири стиха на писмото визират действителните причини, поради които Хораций е бил въздържан от представяне на събеседвания с принцепса, или са тънка ирония? От цялото творчество на римския поет личи неговата особена чувствителност към всяка зависимост.

Добриела Котова
Център по тракология БАН

събота, секция 2, сутреинна сесия

Античните текстове и конструирането на социалния пол (джендър) в тракийските общества

Статията е опит да се обобщи стойността на античните текстове като сведения за социалния пол в тракийските общества. Поставя се въпросът доколко в съобщенията на античните автори е възможно да се разграничи тракийската дефиниция за социалната роля на пола от тази на собствената им култура и да се уловят тракийските контури на понятието джендър като социален конструкт, който се променя в съответствие с извършващи се политически и социални промени в обществото.

Анна Лазарова
СУ

събота, секция 2, следобедна сесия

Молба, молитва, дар: от античните посветителни надписи до съвременните писмени молби към светци

Поклонничеството във всичките си специфични разновидности несъмнено е една от най-древните ритуални практики, характерна за много епохи и религии. През последните години в науката се наблюдава нарастващ интерес към проблематиката, свързана с това актуално явление в ежедневието на християнските народи, но една сравнително широко разпространена днес практика – в храма или на други свети места да се оставят писмени молби-желания към светци – остава все още слабо проучена. Тази практика е част от универсалния религиозен сценарий на поднасяне на вотивни дарове и е свързана с голямата тема за общуването с Бога/боговете. Оставянето на писмено свидетелство за поклонническо посещение, в което се изписва името на поклонника, името на божеството (светеца) и конкретният повод, заради който се търси/измолва благосклонност, е практика, позната от античността. В настоящото изследване ще се опитам да разгледам в съпоставителен план съвременните писмени молби към светци и античните посветителни надписи, като

очертая типологичните сходства и културните специфики на двете явления. За тази цел ще използвам модела за анализ на компонентите на комуникативната ситуация и дискурса, разработен от социолингвиста и антрополога Дел Хаймс в контекста на етнографията на комуникацията.

Цвете Лазова
НБУ

събота, секция 2, сутрешна сесия

Създаването на микенската епоха: значения и употреби

Настоящата работа използва концептуалната рамка на историческия конструктивизъм, за да предложи опит за изследване на процесите в академичната традиция, които изграждат идеята за историческата епоха, известна като микенска. Повечето историци приемат, че всяка периодизация е условна и именно поради това е необходимо да се направи необходимият анализ, който да разкрие значенията и смислите, вложени в изграждането на образа на микенската историческа епоха. Анализът се опира на връзките и отношенията със следващия период, като по този начин засяга проблемите на продължителността и промяната, съществени за всяка историческа периодизация. Представянето на значенията и смисъла на епохата са контекстът, в който се развива и идеята за употребите на този период. Престижът на микенската епохата, чрез която се легитимира дълбока древност и приемственост с нея, създава основания за изследователите на други култури, предимно съседните, да търсят и да установяват връзки с нея. Сред тях са и началата на „тракийско-микенските отношения“, поставени от археолога Богдан Филов и разгърнати по-късно в значителната литература на траколожките изследвания от 70-те години нататък.

Ваня Лозанова
ВСУ

събота, секция 2, следобедна сесия

ЗЕВКСИПОС ХЕЛИОС / КОНСТАНТИНОС ХЕЛИОС

Темата предлага реинтерпретация на византийските извори, които препредават една интересна митологична традиция за древен паметник, посветен на местно тракийско божество, идентифицирано с елинския Хелиос-Аполон. В тази традиция стелата на Зевксипос, което – според тази традиция – било „мистичното име на Хелиос при траките“, се появява в религиозно-архитектурния контекст на стария акропол на Бизантион и колонизационния акт на митичния му ойкист Бюзас. Религиозно-политическото поведение на император Константин Велики, което има прецедент и в подобен акт на Септимий Север, би могло да се разглежда от гледна точка на местната традиция на култа на Бюзас и неговата съпруга, местната принцеса Федалея, следвайки древния модел на основаването на града и неговите тракийски религиозно-политически внушения.

Елия Маринова
СУ

събота, секция 1, следобедна сесия

Декор и природа в любовните оди на Хораций

Декорът и природната картина като мизансцен на любовната история в одите на Хораций хвърлят допълнителна светлина върху теоретичната позиция на поета към описателното и неговата уместност, изразена в „За поетическото изкуство“, 14-20. Декорът, в който най-често изпъкват марциални символи и мотиви на жертвената обредност и природната картина, в която любовта опитомява и умиротворява, но също така и заплашва и мамии, създават динамиката на самия разказ. Описанието на декора и на природната картина като стилистично средство присъства особено често в любовните оди с „неочакван финал“ и загатва за ироничната дистанция на поета към любовното чувство като към нещо по-скоро отразено, отколкото преживяно.

Милена Минкова

петък, пленарна сесия

Университет на Кентаки, Лексингтън

Morieris numquam, Magister. In memoriam Professoris Demetrii Boyadzhiev in
lycio docentis

Биаяна Михайлова

СУ

Относно два проблема на историческата гръцка фонетика

I. Действието на реверсията на закона на Зиверс е много дискуссионен въпрос в индоевропеистиката. Доказването на действието на това правило в гръцки език и прилагането му в етимологическите изследвания ще хвърли нова светлина върху произхода и словообразуването на думи, смятани досега за неясни или обяснявани като принадлежащи на предгръцкия субстрат. Разгледани са четири случая, в които е засвидетелствано действието на реверсията на закона на Зиверс в гръцки език, засягаща групите *ij*, *iw*:

1. Гр. *σάμος* ‘височина’, сродно с лат. *tama* ‘оток, подутина’ от ие. корен **tenh₂-* ‘подувам (се)’. Реконструираната праформа е **tub₂-em-o-s* > **tuvwamos*, което след действието на реверсията на закона на Зиверс преминава в **twamos* > *σάμος*.
2. Гр. *σάλος* ‘вълнение на морето’. Формата може да бъде изведена от ие. корен **tenh₂-*. Реконструираната протоформа е **tub₂-el-o-s* > **tuwalos*, която след действието на реверсията на закона на Зиверс преминава в **twalos* > *σάλος*. Срв. в семантичен план от същия корен лат. *tullius* ‘силна струя вода’, ст.исл. *fimbul-ful* (име на митична река), ст.ирл. *ton* ‘вълна’.
3. Гр. *σάθη* ‘membrum virile’ може също да бъде изведено от горния корен. Фонетичното развитие е *σάθη* < **twadhā*, което е резултат от действието на реверсията на закона на Зиверс и произлиза от **tuvwadhā* < **tub₂-ed^h-eh₂*. В семантичен план можем да сравним с гр. *φάλλος*, *φάλλης* ‘membrum virile’ от ие. **b^hel-* ‘подувам (се), раста’.
4. Гр. *ζάλη* ‘вълнение, буря, морска буря’ може да бъде изведено от ие. корен **deyh₂-*, **dyeh₂-* ‘клатушкам се, движа се’. В този случай трябва да реконструираме **dih₂-el-eh₂* > **dyaleh₂* и след действието на реверсията на закона на Зиверс **dyaleh₂* > *ζάλη*.

II. Вторият проблем, който ще бъде засегнат в изказването, се отнася до отражението на последователността **RHV-* в началото на думата. Доколкото ми е известно, този въпрос не е изследван достатъчно детайлно в индоевропейското езикознание. В доклада ще бъдат разгледани три случая, които показват преход ие. **RHV-* > гр. *αRV-*. Подобно развитие е аналогично на това на ие. **CRHV* > **CaRV*.

1. Гр. ἀλέα, ἀλέη ‘топлина, слънчева топлина’ се извежда от ие. **lh₁-es-ā*, срв. стб. лѣто ‘лято’ < **leh₁-to-* с друга отгласна степен.

2. За гр. ἀλαός ‘сляп’ може да бъде реконструирана праформа **lh₂ey-as*, от ие. **(s)leh₂y-*/**(s)lh₂ey-*, към който принадлежи най-вероятно и стб. слѣпъ, построено най-вероятно въз основа на каузатива **slēpiti*.

3. За гр. ἀμαλός ‘мек, нежен, слаб’, у Омир епитет на млади животни, може да бъде реконструирана праформа **mh₁-el-o-*. Фонетичната еволюция е **mh₁-el-o-* > ἀμελός и след асимилация α-ε > α-α > ἀμαλός. Друга отгласна степен на тази основа е засвидетелствана например в ст.ирл. *mil* ‘малко животно’ < **meh₁lo-*, както в стб. малъ ‘мальк’ < **malb* < **moh₁lo-s*.

Дора Мънчева
СУ

петък, секция 1, следобедна сесия

Разговорникът на Алберто Пипано: още едно доказателство за ползата от изучаване на мъртвите езици

Неделима част от двуезичния Испаноеврейско-български речник на Алберт Пипано, публикуван в София през 1913, Разговорникът, в обем от 32 страници (126-158), съдържа полезни словосъчетания и изречения, групирани в 32 теми: „Часът“, „В хотела“, „Предложение на един търговец“, „Пощата“ и т. н. Предназначен е, както и думите от корпуса на речника, да улесни сефардите от Княжеството да овладеят правилно и да си служат с лекота с българския език. Структуриран е в три колони: вдясно са изразите и фразите на испаноеврейски, изписани на раши, вляво е българският им превод на кирилица, а в средната колона има нещо като фонетична транскрипция на българския текст на алхамия. При все че е относително кратко, това текстово свидетелство заслужава да бъде обект на проучване, тъй като думите са употребени в контекст, а стилът е съобразен с конкретна ситуация. Поради тези си характеристики Разговорникът дава ценна информация на изследователя за фонетичните, морфологични, синтактични и семантични особености на сефардската разновидност на испанския език, а едновременно с това чертае и щрихи от живота на своя забележителен автор: заможен търговец, потомствен интелектуалец, син и внук на почитани равини, лексикограф и издател на седмичник, любител – и любимец – на музите.

Анна Николова
СУ

петък, пленарна сесия

Musa mediaevalis

(За Opusculum Herimanni de octo vitiis principalibus на Herimannus Contractus)

Атанас Орачев

събота, секция 2, сутрешна сесия

Епаулистите в „Клетвата от Пистир“ и историко-археологическите данни за „чифлици“ (епаулета) в древна Тракия до римския период

Терминът „ἐπαυλισταί“ от „Пистирската клетва“ (IGBulg V, 5557 ter) не е анализиран в известните ми публикации. С „ἐπαύλια“ в договора за синойкизма на Теос и Лебедос обаче обозначават имения: той потвърждава правото техни продукти да се продават на пазара. Отгук „епаулисти“ е означавало владетели на имения – своеобразни антични чифлици. Владетелите на „епаулиони“ получават статуса си от одрюския цар, а изискването те да не могат да се настаният в Пистир е характерна черта на привилегированите тракийски общини и в следващите епохи. Основата на термина се открива и в средновековния гръцки език: Константин V Копроним (741-775) хвърлил огън в онези „αὐλαί“, които се намирили в източностаропланинските проходи.

„Пистирската клетва“ – наред с други данни – освидетелства привилегировани от одрюските царе селища. Самият Пистир е обозначен като „емпорион“: терминът се превежда „пазарище“, но с него са обозначавали и привилегировани търговско-занаятчийски общини. Данните показват, че „епаулиони“ се появяват в доелинистическата епоха. По правило те се устройват в невралгични територии или в близост с емпорионите, а местоположението им се маркира от онези могилни некрополи и „резиденции“ (аулета), които не са „царски“ и принадлежат на „епаулисти“.

Наличната информационна съвкупност дава да се разбере, че постулираните в тракологията „орфическа царска доктрина“ и съответстваща ѝ „раннокласова („двусъставна“) структура“ на тракийското общество се разминават с фактите. Още през доелинистическата епоха (в рамките на тракийската царска икономика) се обособяват поне две категории селско население. Структурират се общини, в които живее, труди се и плаща данъци привилегировано търговско-занаятчийско съсловие. Обособява се и онази аристокрация, която срещу предоставени владетелски права е била задължена да формира тежковъоръжените „рицарски“ конни отряди на одрюската аристокрация. Тегърва има да се изследват и етапите в развитието и статуса на жреческата съсловност в Древна Тракия.

Кирил Павликянов

петък, секция 2, следобедна сесия

СУ

Славянското монашеско присъствие в Светата гора атонска от X до XVI век

Целта на статията е да обобщи статистически документалните сведения за славянско присъствие в днешните гръцки светогорски обители от X до XVI век. За периода 1169-1661 г. обработката на славянските подписи към светогорските документи разкри около 230 случая на предпочитане на славянския език като равнопоставено на гръцкия изразно средство. В рамките на проучването бяха обработени също така и описите на славянските ръкописи, съхранявани в основните библиотечни средища на Русия, България, Сърбия, Македония, Хърватско, Париж, Виена, Ватикана, Йерусалим, Синай, както и в ръкописните сбирки на светогорските манастири Хилендар, Зограф, Великата Лавра, Св. Пантелеймон, Ивиرون и Ватопед. По този начин бяха събрани

над 200 приписки, поменавачи изрично имената на славяни, развивали книжовна дейност на Атон. Какво, прочее, сочат събраните свидетелства? Документално засвидетелстваното славянско проникване на Атон е засегнало 76% от днес съществуващите светогорски обители. От проучените 27 манастирски средища 18 или 67% се свързват с превес на конкретна езикова група. Манастирите с българско преобладаване са 9 или 33%, а тези, в които господстват иноците от сръбско потекло, се оказват 7 или 26%. В 8 обители, т.е. в 30% от общия брой светогорски манастири, славянското присъствие се оказва смесено, като в 6 от случаите се касае за смесено присъствие на българи и сърби, а само в два се появяват и руси. Отчетливо се открояват две епохи на ярко изивено славянско присъствие в Атон – от 1348 до 1375 г. и от 1490 до 1560 г.

Невена Панова
СУ

петък, секция 1, следобедна сесия

Кратил, или за древния и за модерния филолог и антифилолог

Докладът разглежда отделни сцени и кратки разговори (както рамкиращи, така и части от същинската дискусия) от Платонов диалози в опит да очертае фигурата на филолога, но и на „антифилолога“, скрита зад персонажите, участващи в тях. Център на наблюденията е „Кратил“ заради пряката връзка между проблематиката на дискусията в диалога и темата на настоящите наблюдения. Оспорваната значимост и сериозност на изследванията върху етимологията, проведени от диалогичните участници, могат да бъдат представени от по-нестандартна перспектива, без да се търси стойността на всеки конкретен пример от позицията на постиженията на съвременната лингвистика, а по-общо: като модел и като метод, посредством който може да се разбира, обяснява, преподава, но и чувства езикът. Разбира се, специфичната атмосфера на комуникацията в Платоновите диалози предопределя специфичността и на самото споделяне на езиковите познания, но отвъд нея отново може да бъде търсен един универсален код за филологическо и изобщо хуманитарно общуване и образование. А ако акцентът бъде поставен точно върху комуникативността на филологическите търсения, трябва да бъде засегнат и въпросът за разликите в боравенето с езика от страна на софиста и на философа, както и за (не)препоръчителните черти в персоналното присъствие на филолога като учител и като философ на езика.

Борис Парашкевов
СУ

петък, пленарна сесия

По следите на лат. *facere* в български (един етимологично-деривационен етиюд)

Пламен Петков

събота, секция 2, сутрешна сесия

Център по тракология БАН

Политически отношения между Антигонидите и съюзниците им бастарни (гети) през първата половина на II в пр. Хр.

В началото на 168 г. пр. Хр. III македонска война (171-168 г. пр. Хр.) навлиза в заключителната си фаза. Македонският цар Персей (179-168 г. пр. Хр.) се намира в комплицирана ситуация, поради което се опитва да привлече на своя страна бастарните (гетите), предвождани от Клондик (Клойлий), но не притежава необходимия финансов ресурс, за да заплати на варварите. Това довежда до провал на замисъла, а римляните чрез Луций Емилий Павел получават възможност да поставят край на проточилата се военна кампания. В изворите се наблюдава противоречие относно варварите, които македонският цар се опитва да спечели за съюзници. Едни ги представят за бастарни, предвождани от Клондик, други за галати, а трети за гети, ръководени от Клойлий.

Казимир Попконстантинов
ВТУ

петък, пленарна сесия

За два надписа на гръцки около благославящата Божия десница и Св. Богородица в Боянската църква

Калин Порожанов

петък, секция 2, следобедна сесия

Център по тракология БАН

Петдесетилетието на Одриското царство в Атинските трибутни листи 454/453 - 405/404 г. пр. Хр. (методологически бележки)

Стойна Пороманска
НБУ

събота, секция 1, сутрешна сесия

Новогръцкият език на Балканите – минало, настояще, бъдеще

От първите гръцки колонии до днес, когато гръцките или смесените фирми са се пръснали по всички балкански страни, гръцкият език присъства непрекъснато не само като чужд и език на интелигенцията, но и в ситуация на диглосия. Изучаването на гръцкият език е било естествена последица от активното участие в живота на балканските народи на неговите носители. Днес нуждата от познавачи на съвременната форма на най-стария език на Балканите предизвика въвеждането на изучаването на новогръцкия език почти във всички страни от нашия регион. За отбелязване е, че новогръцките специалности се появиха заедно с големите обществено-икономически промени, настъпили в периода 1988-1990. В настоящото съобщение се прави опит за преглед на днешната ситуация в балканските страни по отношение на изучаването на новогръцкия език и на предпоставките, довели до впечатляващото по своите мащаби разпространение.

Александър Порталски
ЮЗУ

събота, секция 2, сутрешна сесия

Финей, аргонавтите и проникването на елините в Понта

Салмидесос (дн. Къйтъкьой) е град с особено значение за историята на Западното Черноморие, но е изключително слабо проучен. Салмидесос играе важна роля за преминаването на Аргонавтите от Мраморно в Черно море. Според версията на Аполоний Родоски Финей дал прорицание как Арго да премине удрящите се стени на Босфора, за да продължи към Колхида. За мен много по-убедителна е другата версия на мита, предадена, уви, съвсем накратко от Диодор Сицилийски (IV.43-44). Според нея Финей посреща грубо аргонавтите, в резултат на което избухва свада и царят е убит от Херакъл.

Изглежда, че сериозната пречка за навлизане в Черно море не са лошите течения на Босфора, а царският флот в Салмидесос. Градът е построен на самия бряг на морето, което, ако се сравни с казаното от Тукидид за елинските градове, показва, че той не се бои от пирати. Напротив, неговите кораби контролират крайбрежието. Страбон пише, че Салмидесос контролирал 700 стадия от брега, което е огромна територия (VII, 6, 1). Неговите кораби могат много бързо да достигнат Босфора заради благоприятното течение, докато на навлизащите в Черно море ще е много по-трудно да се съпротивляват. Диодор може да разказва за конфликт, сходен с Троянската война, чиято цел е да „отвори“ Черно море за елините – те го познават отдавна, но явно нямат свободата да плават в него.

Христо Прешленов
АИМ

събота, секция 2, сутрешна сесия

Административна комуникация в полисите по Югозападното Черноморие (I-III в. сл. Хр.)

Жизнено важна за административния процес в градовете по Югозападното Черноморие е комуникацията, схващана като низходящо и възходящо предаване или обмяна на информация между административни организации и/или лица. Обслужваща административните отношения, низходящата и възходящата комуникация в Дионисополис, Одесос, Месамбрия, Анхиало и Аполония се осъществява чрез имперската поща, градски пратеничества и по време на посещения на императорските и провинциалните управители.

По структура и бюрократична фразеология архивираните преписи на административните писма не се различават съществено от аналогичната кореспонденция в империята. Използват се съкратени варианти на императорската титулатура, стандартно адресиране до полисните органи на управление и правно-административна терминология.

В очакване на срещите с принцепса градските власти изразяват своята признателност с почетни надписи и статуи, поставяни в градовете и по регионалните пътища, с въвеждане в обръщение на императорски монетни типове и възпоменателни медалиони.

Политическа лоялност и проблеми на полисната общност се заявяват и решават и по време на срещи с провинциалните управители и императора, които избрани градски пратеници осъществяват по различни поводи.

Административните актове с решенията на императора, провинциалните управители и градските съвети се огласяват публично и съхраняват в лапидарни преписи.

Клео Протохристова
ПУ

петък, секция 1, следобедна сесия

За пасторала и модерните му реактуализации

Предмет на анализ в изследването е пасторалът – литературна конвенция, която според традиционните литературноисторически постановки изчезва окончателно с навлизането на европейската култура във фазата на антитрадиционализма, като под пасторал се разбира не конкретният жанр, а по-скоро – в съгласие с Волфганг Изер – пасторализмът като специфичен литературен модус. В ситуацията на принципно разколебаване на жанровата номенклатура, характерна за актуалното литературознание, изглежда уместно за пасторала да се говори в режим на недиференциране спрямо близки понятия като идилия и утопия, с включване в обсега на понятието на широк спектър от произведения, чиято идеология носи патоса на природата, на непосредствеността и простотата, на оттеглянето и на идеализацията. В това отношение се следва нагласа, споделена от повечето модерни изследвания върху пасторала.

Изложението се гради върху хипотезата, че непосредствено след отмирането на пасторала като жанр започва серия реактуализации на пасторалния модус, които се осъществяват в режима на литературната тематизация. Проведени са наблюдения върху интензификациите на конкретни тематични ядра, представителни за отделни моменти от модерността. По-специално внимание се отделя на две вероятностни реактуализации на пасторалния модус, ситуирани в началото и в края на модерността и осъществени чрез тематизирането на циганите в литературата на романтизма и специфичната индексикализация на плажа като топос в естетическите практики на XX век.

Мая Радичева
СУ

събота, секция 1, сутрешна сесия

Генитив при отрицание в старочешки – Nil novi sub sole

Докладът разглежда една интересна синтактична конструкция, характерна както за старочешки, така и за други по-стари славянски езици – генитив при отрицание. Изброени и анализирани са отделните употреби на генитив при отрицание в старочешки въз основа на ексцерпирани примери от „Хроника на т. нар. Далимил“ – произведение на старочешката литература от XIV век, потърсени са паралели с идентични форми в латински език, както и в съвременните славянски езици.

Люба Радулова

петък, секция 2, следобедна сесия

За езика на гладиаторските надписи от Долна Мизия и Тракия

Гладиаторските игри са едно от най-характерните явления в римската култура, заради което са обект на множество изследвания. Основният източник на информация за тези изследвания са текстовете на гладиаторските надписи, особено що се отнася до игрите в източните провинции на Римската империя.

Настоящата работа си поставя въпроса дали е възможно да се извлече полезна информация за света на гладиаторите, използвайки не съдържанието на текстовете на гладиаторските надписи, а тяхната форма, т. е. езиковите им особености. Като основа се използват гладиаторските надписи от провинциите Долна Мизия и Тракия, които по обективни причини принадлежат към периода между I и IV в. сл. Хр.

Изследването разглежда езика на надписите от различни гледни точки. На първо място се изучават отклоненията от нормата на класическия език и се търсят зависимости между количеството на „грешките“ и времето и мястото на създаване на надписите, разточителността на паметника и типа на надписа.

Освен грешките се разглеждат и други езикови особености, които не се отклоняват от класическата езикова норма, но все пак биха могли да хвърлят допълнителна светлина върху света на гладиаторите и върху начина на възприемане от населението на източните провинции.

Петър Роголски

събота, следобедна сесия

СУ

Граматичните правила на теологията според Алан от Лил

В края на XII в. Алан от Лил, последният представител на аetas Boetiana, излага систематично принципите на научната теология. Почти една четвърт от тях засягат граматични особености на теологичното слово, които се основават на истини за битието и обсъждането на триединния Бог. Името – съществително и прилагателно, местоимението, глаголят, наречието и техните граматични категории, както и тяхното изреченско съчетаване, се разглеждат с оглед на двата основни проблема за триединството и за предицирането на природните категории за божествения порядък, като се извличат своеобразни езикови универсали въз основа на традицията, създадена от Боеций, Присциан, Жилбер от Поатие и Августин.

Гергана Русева

събота, секция 1, сутрешна сесия

СУ

По въпроса за възвратните местоимения във ведийския език

Думите, които се употребяват като възвратни местоимения във ведийския език, са *tanáí* с първоначално значение „тяло“, „личност“, *tmá n* с неясен произход, *svayá m*, образувана от ПИЕ възвратно-притежателно местоимение **sve* и *ātmán* с първоначално значение „дъх“. Освен чрез възвратни местоимения възвратност във ведийския език може да се предаде и чрез употреба на медиален залог (който има и други функции). Изследването разглежда различните способности за изразяване на

възвратност във ведийския език, като се спира по-подробно върху граматикализацията на *tanú* и *ātman* като възвратни местоимения.

Лиляна Симеонова

петък, пленарна сесия

Институт по Балканистика

**Преосмисляне на античното скулптурно наследство на Константинопол:
няколко примера**

Не само през античността и Средновековието, но и в ранната Модерна епоха хората вярвали, че статуите са одушевени и дори че могат да извършват „полезни“ или „вредни“ неща. Градският фолклор на Константинопол, който съдържа множество легенди за „свръхестествените“ свойства на голям брой антични статуи и релефи, свидетелства за тези вярвания. Много езически статуи, които са били отъждествявани от жителите на Константинопол с различни видове зло, са били подложени в хода на времето на различни видове осакатяване или направо на разрушение с цел да се отстрани въпросното зло. Това на практика представлявало симпатична магия в чист вид: хората били убедени, че някой враг, болест или природно бедствие могат да бъдат елиминирани, като се разруши тяхното „олицетворение“.

За други антични статуи пък се смятало, че са талисмани, които защитават Константинопол от скорпиони, змии, комари, птици и неприятелски народи, каквито по традиция били българите, латинците, мюсюлманите и др. Когато кръстоносците от Четвъртия кръстоносен поход (1204 г.) превзели града, те наследили от местното гръцко население неговите вярвания в „омагьосаните“ статуи. Затова една от първите задачи на новите господари на Константинопол била да се унищожат статуите-талисмани на града и особено онези, за които научили, че са били използвани от гърците като градски талисмани срещу „латинската раса“. Но това не е всичко: няколко века по-късно, след падането на Константинопол под османска власт, вярата в свръхестествените сили на определени „омагьосани“ статуи или в „уменията“ на определени пиедестали на статуи и надписи да предсказват бъдещето и особено края на света се запазила у градското население на новата империя. Особено показателен е страхът на някои султани от т. нар. *burma sütün* или Змийската колона, която всъщност била основата на триножника с вечния огън от Делфи и представлявала три увити змии. Тя била пренесена в Константинопол при Константин Велики и поставена на Хиподрома.

Макар че и християнството, и ислямът имали отрицателно отношение към магията, вярата в магии била широко разпространена не само сред простолюдието, но и сред елита на Константинопол, както при византийските и латинските императори, така и при османските султани. Творбите на класическите скулптори били смятани или за градски талисмани, които предпазвали Константинопол от едно или друго зло, или напротив – за обиталища на зли духове, които могли да бъдат елиминирани само чрез осакатяване или разрушаване на съответната статуя. Това преосмисляне на значението на една творба (статуя, релеф, надпис на мъртъв език) се нарича ре-семантизация. Процесът на многократна ре-семантизация на античното скулптурно наследство на Константинопол започнал още в късната Античност и според наличните сведения продължил поне до края на XVII в.

Мирена Славова
СУ

петък, секция 2, следобедна сесия

Долината на Средна Струма в римско време – среща на култури (и култура на срещите)

Целта на доклада е да покаже културната и езикова общност на населението на долината на Средна Струма през римската епоха въз основа на епиграфските паметници. Ще дискутирам ономастичните и езикови данни, както и интерференцията между гръцки и латински език в този район през античността. Населявана от траки, македонци, гърци и имигранти от Италийския полуостров и Мала Азия, тази област от съвременна България може да илюстрира срещата на култури в Римската империя и смесването на местните субкултури с гръко-римските културни постижения.

Намерението ми е чрез анализ на някои типични епиграфски паметници да се съсредоточа върху специфичните признаци на културната интерференция в изследваната територия: от една страна, съвместното съществуване на многобройни гръцки и много по-малко латински надписи и латински думи, транслитерирани на гръцки, и от друга страна, наличието на традиционни македонски, тракийски и малоазийски имена. Допълнителен аспект на етно-културната ситуация тук е присъствието на италийци и романизирани ветерани, рекрутирани по всяка вероятност от местното население.

Йоана Сиракова
СУ

събота, секция 1, следобедна сесия

Благочестив ли е Еней

Въпросът за значението и употребата на думите *pietas* и *pius* в „Енеида“ на Вергилий е традиционен фокус на множество дискусии, които се простират от идеалистичните схващания за Еней като архетипния протагонист до консервативния поглед за неговия характер, който го възприема като обикновен и дори неподходящ за ролята си герой в епос. Настоящият текст разглежда различни аспекти от характеристиката на героя и различни възможни отговори на въпроса „благочестив ли е Еней?“, пречупвайки ги през преводната проблематика и традициите на предаване на тази същностна за него черта в българските преводи на Вергилиевата поема.

Тошо Спиридонов

събота, секция 2, сутрешна сесия

PISIA – едно тракийско селище в Североизточна България

Текстът, представен тук, е трети от поредицата „Средновековни картни извори за историческата география на древна Тракия“, започната още по времето, когато с Д. Бояджиев бяхме колеги – аспиранти в Института по тракология. Този текст представя интердисциплинарно изследване на данни от западноевропейската картографска школа, които са проверени на самия терен. Става дума за едно селище, обозначено върху картите като *Pisia/Pizia*, което локализирах при крепостта, възникнала върху по-старо селище/светилище край с. Венчан, Провадийска община.

Не е ясен първоизточникът за населения пункт. Възможно е това да е някакъв по-стар извор. Вторият вариант е да е съобщен от неизвестен пътешественик, минавал през района, и да е бил отбелязан от картографите, каквато е била практиката по онова време.

Проверките, които бяха направени, показаха че името не фигурира в античен извор, следователно остава това да са данни на пътешественици. В картографията от това време има значителен брой данни, някои от които не се срещат в античен извор. Теренното проучване, извършвано в периода 1975-1995 г., показва наличието на разнообразни структури от различни епохи, които са концентрирани в един значителен комплекс. Най-важният от тях е първият открит в Североизточна България слънчев кръг, скални гробници, жертвени ями, ритуални стълби и др. п.

Доротея Табакова
СУ

събота, следобедна сесия

„Жените в Народното събрание“ на Мариус Куркински: реабилитиране на политическия театър

Текстът е посветен на новата постановка на Мариус Куркински „Жените в народното събрание“ на Аристофан на сцената на Сатиричния театър.

Опровергавайки тезата, че Аристофан е почти недостъпен за съвременния зрител поради изключителната си злободневност, режисьорът използва подход, съчетаващ респекта към текста и историческата му дистанция, и осъвременяващия прочит. Спектакълът е центриран около темата за проваления утопичен проект и трагичните последици на този провал в индивидуалните човешки съдби. Въпреки изкушението да остане в рамките на сексуално-травеститната гротеска, представлението преминава в политическа гротеска и излиза извън границите на комичното, за да достигне до границите на трагичното.

Лиляна Табакова
СУ

петък, секция 1, следобедна сесия

Хорхе Луис Борхес – носталгии по Античността

В творчеството си Хорхе Луис Борхес непрекъснато вплита митове и идеи от Античността. Според каталога с цитати, публикуван през 1986 г. от Националната Библиотека в Мадрид, Борхес е споменал Омир 65 пъти (в около 30 свои произведения), Вергилий – 56 пъти, Платон – 52 пъти, Хераклит – 34 пъти, както и Питагор, Емпедокъл и редица други автори от класическата древност. Сред най-често използваните от него символи, чиито корени можем да проследим в древногръцката традиция, са лабиринтът, огледалата, реката на Хераклит, парадоксът на Зенон за Ахил и костенурката, светът на нещата като бледо отражение на света на идеите и т. н. В настоящия доклад ще се опитаме да хвърлим светлина върху оригиналната трактовка, която аржентинският писател дава на някои от тях.

Весна Томовска
Скопие
Pindar the rhetor

петък, секция 1, следобедна сесия

The *epinikia* as a special kind of choral poem can be perceived as a lyric form of epideictic oratory or rather as its proto-form. This approach was inspired by the mutual objectives of both language forms. Namely, the ultimate goal of both literary forms is to celebrate and praise a deed and the doer of that deed.

Pindar's odes are a manifestation of the maturity of this lyric form and a testimony of its complex structure. The task that each ode assigns to a poet is fulfilled by Pindar by way of devising a complex system of poetic (lyric) means. These means are incorporated into the lyric oration and have the sign value and the function of rhetorical elements. In Pindar's *epinikia* we can quite clearly distinguish the parts of the speech (*partes orationis*), the means of persuasion (*ethos, logos, pathos*) and the argumentative procedure (*argumentatio*) which will be much later theoretically elaborated in Aristotle's Rhetoric.

This paper points and proves the closeness of *epinikia* and the praising speech through a comparative analysis of Pindar's First Olympian Ode and Gorgias' Encomium of Helen.

Александър Фаилеев
University of Wales

петък, секция 2, следобедна сесия

Celtic personal names in Greek and Latin inscriptions from Bulgaria

In this paper I am going to survey Celtic (resp. Gaulish) personal names attested in epigraphic sources from Bulgaria. Some of them do not cause any trouble as regards their linguistic attribution and their Celtic origin is not in doubt, cf. e.g., *Atrectus* from a military diploma found in Ruse or the divine name *Epona* on a Latin inscription from Razgrad. Others, however, may also be assigned to different idioms, and a group of them will be commented upon in the paper. The names to be discussed include: *Aldanus* (II century inscription from Oryahovo), *Baradus* (Pavlikeni), *Berimaros* (Mezek), *Blandus* (Cherkovica) and *Bucconius* (Archar). In the analysis of their Celticity I will refer both to purely linguistic (e.g., phonology, morphology, semantics) and also extra-linguistic (distributional patterns, valence, chronology, etc.) considerations.

Мария Христова
ЮЗУ

петък, секция 1, следобедна сесия

За писането върху мит и подземните царства

Митът традиционно е прицелен в константните, повтарящи се ситуации и точно в такава симбиоза с константни ситуации – от съвременето обаче – го откриваме в първия роман на Кристин Димитрова *Сабазий*, където цикълът около полинимния Дионис-Сабазий елегантно и с хумор прибира Събитнето в Мита. Именно с напасването на митовете с помощта на разширените възможности на езика ще се занимае настоящият текст, с митологичните механизми за реактуализация на действителността и по-специално със символната архитектура на *Сабазий*. Фокусът ще се плъзне от тематиката на

романа към проблематиката на неговата митологична интертекстуалност и семиология. Като опозитивен филтър на така очертания анализ ще бъде привлечен един съвременен гръцки роман, също изграден върху мотиви, символи и образи от древногръцкото митологично наследство.

Светла Черпокова
ПУ

петък, секция 1, следобедна сесия

Една среща отвъд вековете – Изида на Новалис, Апулей и Плутарх

Докладът се занимава с проблема за античното наследство в литературата на немския романтизъм и по-конкретно с вариациите на темата „Изида“ в творчеството на Новалис. Проследяват се трансформациите на мотива за пеплоса/воала на Изида в перспективата „антична – западноевропейска литература“, като се изследват конкретни връзки между текстове на Плутарх, Апулей и Новалис. Потърсен е и по-широк контекст на съотнасяния чрез привличането на произведения на Гьоте, Шилер, Фридрих Шлегел, които третират аналогична тематика. Поставя се въпросът за съхранимостта, вариативността и рецепцията на античните митологеми, както и за техните „припознавания“ и манипулативни употреби в литературата от края на XVIII и началото на XIX век. Обсъжда се и ролята на превода като средство за промяна или изместване на културната рефлексия.

Николай Шаранков
СУ

петък, секция 2, следобедна сесия

Нови тракийски имена

Докладът представя седем незасвидетелствани досега тракийски лични и местни имена, както и няколко варианта на вече известни имена. Всички те са установени в новооткрити (и с изключение на един – непубликувани) гръцки и латински надписи от българските земи от периода между края на I в. пр. Хр. и първата половина на III в. сл. Хр. Принадлежността им към тракийската ономастика е аргументирана чрез съпоставка с безспорни тракийски имена, чрез наличието на тракийски патроними на носителите на имената, а в два от случаите и с изричното посочване в текста на народността на носителя като тракийска.

Едно от личните имена – женското *Zouke-geskos* – е двусъставно, като първата му част е позната като компонент на други двусъставни тракийски имена (напр. *Zoukai-blosti*), а вече и като самостоятелно женско име *Zouke*. Друго от имената, мъжкото *Bringa* (в латински текст), може да се свърже със засвидетелствания само в двусъставни или разширени със суфикс имена компонент *Brinka-* (напр. в *Brinka-zeris*, *Brinka-zeis*), а като паралел за самостоятелната му употреба може да се посочи *Moukas*, съпоставено с имената от типа *Mouka-zenis*, *Mouka-zeis*. Примери за нови имена, образувани с помощта на суфикси, са *Basu-seis*, което свързваме с тракийското *Bas(s)os* (различно от сходното латинско име), и *Tas-il-on*. Сред имената, представляващи варианти на вече известни имена, може да се спомене *Zeibas* спрямо *Zeipas*. Посочени са и няколко мними тракийски имена, които са се привидели на предишни изследователи с

недостатъчна подготовка поради недобро разчитане и осмисляне на епиграфски паметници.

Светлана Янакиева
Център по тракология БАН
Едно ново тракийско селищно име

петък, секция 2, следобедна сесия

През 2008 г. в с. Българин, Харманлийско, ми беше показана част от кръгла колона със старогръцки надпис. Тя е намерена от бившия директор на селското училище Кръстю Кръстев на около 1,5 – 2 километра от селото и до днес се съхранява в двора на къщата му.

Надписът е силно повреден, но от запазените части от три реда става ясно, че това е гранична колона от римската епоха. Фрагментирано е запазено названието на селото, чието землище е отбелязвала колоната. Името е несъмнено тракийско, двусъставно и втората съставна част, която е добре запазена, е идентична с първата съставка на друго известно от надпис тракийско селищно название.

Петя Янева, Сергей Иванов
СУ

събота, следобедна сесия

Какво е началото? Първата причина на втората причина

Посочените като заглавие на статията фрази са началните реплики на анонимен диалог между Св. Василий Велики и Св. Григорий Богослов и представляват важна коментарна част към Свещеното Писание, отразена в края на Симеоновия/Светославовия сборник (Изборника от 1073 г.). Въз основа на детайлно проучване на този и други пасажии от сборника, съдържащи съответствия на гръцките думи *αἰτία, αἴτιον, αἰτιατόν, αἴτιος, αἰτίασμα*, се изследва произходът и развоят на семантичните полета на българските термини *вина* и *причина*, като се проследява и връзката им с термините *начало* и *слово (логос)*. Изворите ни дават основание да твърдим, че първоначално старобългарската дума *вина* е имала както отрицателна, така и положителна конотация.